

Rašytoja Sofija Ivanauskaitė- Pšibiliauskienė (Lazdynų Pelėda) Vievyje

Irena SENULIENĖ

Nuotraukoje viršuje – pastatas, kuriame veikia Vievio kultūros centras ir Lazdynų Pelėdos viešoji biblioteka. Kairėje – Vievio miesto viešosios bibliotekos ženklas (logotipas). Dešinėje – rašytoja Sofija Ivanauskaitė-Pšibiliauskienė (liter. slapyvardis Lazdynų Pelėda). Fotografas nežinomas. Fotoreprodukcija iš RKIC archyvo.

Elektrėnų savivaldybės Vievio miesto viešoji biblioteka veikia Kultūros centro pastate, kuris yra atminties erdvėje, jungiančioje dviejų žymių miesto asmenybių – lietuviybės puoselėtojo Jurgio Milančiaus (1869–1956) ir rašytojos Sofijos Ivanauskaitės-Pšibiliauskienės (literatūrinis slapyvardis Lazdynų Pelėda) – gyvenimą, veiklą bei kūrybą.

Lazdynų Pelėdos slapyvardžiu pasirašinėjo dvi seserys Ivanauskaitės: Sofija Pšibiliauskienė (1867.09.16–1926.03.15) ir Marija Lastauskienė (1872.05.15–1957.07.19). Jų kūrybiniame procese (rašant, rengiant spaudai ir viešinant prozos kūrinius) pagrindinis buvo Sofijos vaidmuo.

S. Ivanauskaitė-Pšibiliauskienė yra vienas svarbiausių, brangiausių ir ryškų pėdsakų Vievio miesto kultūros istorijoje palikusių žmonių. Didelė jos gyvenimo ir kūrybos atkarpa yra susijusi su Vieviu. Čia Sofija 1907–1910 m. gyveno pas vaistininką J. Milančių – name (dab. Vilniaus g. 28), kurio kiemas šiandien ribojasi su bibliotekos kiemeliu. Vievyje ji

parašė gražiausius savo kūrinius: „Stebuklingoji tošėlė“ (1907), „Motulė paviliojo“ (1908), „Ir pražuvo kaip sapnas“ (1908), romaną „Klaida“ (1909).

Lazdynų Pelėdos kūryba priiskiriama psichologinio realizmo kryptčiai, iškilusiai XX a. pradžioje ir pirmaisiais dešimtmečiais. Tuo laikotarpiu seserų Sofijos ir Marijos Ivanauskaitėlių kūriniai buvo vieni labiausiai skaitomų Lietuvoje. Šiandien jų kūryba, kaip ir daugelio kitų žymiausių XIX–XX a. pradžios rašytojų – Žemaitės, Šatrijos Raganos, Gabrielės Petkevičaitės-Bitės, dažnai yra nepelnytai pamiršami. Lazdynų Pelėdos kūrinių jau nebėra ir bendrojo ugdymo mokymo programose.

2022-ieji skatino mus aktualizuoti, prikelti iš užmaršties Lazdynų Pelėdos kūrybą, nes tais metais minėjome Marijos Lastauskienės 150-ąsias ir Sofijos Pšibiliauskienės 155-ąsias gimimo sukaktis. Mūsų bibliotekoje vykę Lazdynų Pelėdos atminimui skirti renginiai papildė ir gražiai įsiliejo į „Vievis – Mažoji Lietuvos kultūros sostinė 2022“ kultūrinę programą bei pirmojo Vievio var-

do paminėjimo 500-osioms metinėms skirtas kultūrinės veiklas.

2022 m. gegužės mėnesį bibliotekos kiemelyje buvo pasodinti du lazdynai, skirti rašytojų seserų Sofijos ir Marijos atminimui įamžinti. Rugsėjo mėnesį netoli jų pasodintas dar vienas lazdynas, skirtas Vievio vardo paminėjimo 500-osioms metinėms. Lazdyną sodinti padėjo Vievio vaikų dienos centras „Vėjukai“, paskaitą apie lazdynus ir pelėdas perskaitė gamtininkas Almantas Kulbis.

Jubiliejinių sukakčių proga mūsų bibliotekos erdves papuošė Vievio vaikų piešiniai ir Akmenės rajono Paragių kaime veikiančio Lazdynų Pelėdos muziejaus bibliotekai deponuoti paveikslai. Bibliotekoje vykusiame rašytojos Sofijos gimtadieniui skirtame renginyje dalyvavo Vievio gimnazijos mokiniai kartu su mokytoja Irena Baliūniene. Gimtadienio tortą ir sausinius, papuoštus lazdynų riešutais, iškepė Vievio gyventojos I. Zykienė ir J. Sankauskienė, lazdynus padovanojo J. Čiburas.

Skaitymo popietėje „Lazdyn, lazdynėli...“, taip pat skirtoje ra-

šytojos Sofijos gimimo 155-osioms metinėms, dalyvavo Vievio gimnazijos mokiniai. Ypatingą renginio atmosferą sukūrė tautiniais rūbais pasipuošusi ir rašytojos kūrinį „Davatka“ perskaičiusi į renginį atvykusi Paragiuose veikiančio Lazdynų Pelėdos muziejaus vedėja Sandra Sakalauskienė. Tą dieną bibliotekos lankytojai turėjo galimybę susipažinti su bibliotekoje buvusiais minėto muziejaus eksponatais, pavartyti rašytojos ankstyvojo leidimo „Raštų“ tomą, išsamiau susipažinti su rašytojos kūryba.

Siekiant Vievyje įamžinti rašytojų Sofijos ir Marijos Ivanauskaičių (Lazdynų Pelėdos) atminimą ir aktualizuoti jų kūrybą, minint rašytojos Sofijos 155-ąsias gimimo metines bibliotekos iniciatyva 2022 m. rugsėjo 28 d. Elektrėnų savivaldybės Taryba priėmė nutarimą suteikti Vievio miesto bibliotekai Lazdynų Pelėdos vardą.

Biblioteka jau turi naują logotipą – grafinį ženklą su užrašu VIEVIO MIESTO LAZDYNŲ PELĖDOS BIBLIOTEKA. Jis – išsiskiriantis, atpažįstamas ir lengvai pritaikomas. Logotipo autorius yra jaunas Vievio menininkas Nedas Svetlikauskas.

Dviejų iniciatyvių kraštiečių – E. Petrausko ir V. Poviliūno dėka bibliotekai buvo pagamintas ženklukas ir išleistas atvirukas.

Miesto bendruomenei itin svarbu pažinti krašto kultūrą, istoriją, asmenybes bei savo veiklomis garsinti miestą, skelbti žinią, kad čia anksčiau gyveno, dirbo aktyvūs ir kūrybingi žmonės, kad tokių čia nemažai ir šiandien.

Vievis prisimena savo iškilius žmones ir puoselėja jų atminimą. 1990 m. vasario 16 d. Vievyje, ant J. Milančiui priklausiusio minėto namo sienos buvo atidengta medinė memorialinė lenta (dail. Ričardas Audickas), skirta J. Milančiui ir rašytojai Lazdynų Pelėdai. Lentą sukurti inicijavo tuometinė Vievio bibliotekos vedėja Janina Vasilavičienė.

2018-aisiais Vievio pradinei mokyklai, kuri tais metais pažymėjo savo veiklos šimtmetį, buvo suteiktas miesto šviesuolio, pirmojo mokyklos vedėjo J. Milančiaus vardas.

Lazdynai, pasodinti miesto bibliotekos kiemelyje, Lazdynų Pelėdos vardo suteikimas mūsų bibliotekai, džiugina Vievio bendruomenę ir skatina mus kaip atminties saugojimo institucijos darbuotojus puoselėti rašytojų atminimą, ieškoti naujų, inovatyvių darbo formų, kurios sudomintų įvairaus amžiaus bendruomenės narius ir padėtų bibliotekai išlikti patrauklia ir svarbia miestiečių susibūrimų erdve.

Vievio bibliotekos vedėja Irena Senulienė ir vyr. bibliotekininkė Rasa Rapkevičienė Akmenės rajono Paragių dvaro sodyboje prie namo, kuriame veikia Lazdynų Pelėdos muziejus. 2021 m. rugsėjo mėnuo

Lazdynų Pelėdos muziejaus Paragiuose vedėja Sandra Sakalauskienė prie namo Vievyje, kuriame yra gyvenusi rašytoja Sofija Ivanauskaitė-Pšibiliauskienė. 2022 m. rugsėjo 22 d.

Nuotraukos iš Vievio Lazdynų Pelėdos viešosios bibliotekos archyvo